

УДК 336.13.051: 339.9

ВЕРЕЩАКА ІВАН,

аспірант Академії фінансового управління, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ ЯК СКЛАДОВОЇ СФЕРИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

У статті досліджуються питання формування та сутності державного боргу. Визначається місце державного боргу в системі державних фінансів. Окреслено концептуальні засади формування державного боргу в умовах кризового стану економіки. На основі аналізу теоретичних підходів наукових шкіл до реалізації державної боргової політики автор робить висновок, що сучасна теорія державного боргу характеризується як компроміс різних теоретичних поглядів з проблем дефіцитного фінансування державних витрат. Розвивається системний підхід до аналізу державного боргу, заснований на визнанні як його позитивного впливу на розвиток економіки, так і негативних факторів, пов'язаних зі зростанням заборгованості уряду.

Ключові слова: державні фінанси; бюджетна політика; бюджетний дефіцит; державний борг; державна боргова політика.

Постановка проблеми. Державна боргова політика України на сучасному етапі поєднує в собі риси як внутрішньої, так і зовнішньої політики. У свою чергу, важка політична й економічна криза, а також зовнішній тиск ускладнюють реалізацію державної боргової політики.

На сьогодні існує великий макроекономічний дисбаланс через систематичне завищення макропоказників. За даними Кабінету Міністрів України, фінансовий розрив Держбюджету-2014 становить близько 290 млрд гривень. За останні роки економіка України фактично доведена до дефолту. При нульовому зростанні реального ВВП та інфляції державні фінанси опинилися в критичному стані, зокрема з 2011 року фактично втричі збільшився дефіцит бюджету (у 2013 році дефіцит бюджету становив 64,7 млрд грн); державний борг становить 480,2 млрд грн, а це 40,2 % від ВВП при критично допустимих 60 %; переплата податків у 2013 році склала рекордну цифру 27 млрд грн (станом на 01.03.14), а сума невідшкодованого ПДВ економіці становить близько 30 млрд грн [1].

В умовах переддефолтного стану вітчизняної економіки дослідження проблем формування державного боргу та пошук напрямів підвищення ефективності реалізації державної боргової політики набуває особливої актуальності.

Останні дослідження й публікації з проблеми. Загалом питанням формування державного боргу присвячені чисельні наукові роботи. Серед вітчизняних учених-дослідників проблеми державного боргу та механізми його оптимізації досліджували: А. Андрущенко, В. Башко, Т. Богдан [2], Т. Бондарук [3], С. Буковинський, О. Василик [4], Т. Вахненко [5], П. Германчук, М. Карлін [6], С. Ковальчук, С. Лондар, В. Опарін [7], В. Козюк, В. Федосов, І. Форкун, С. Юрій та інші. У той же час на сучасному етапі розвитку національної економіки важливо окреслити концептуальні засади формування державного боргу як основної сфери державних фінансів в умовах кризового стану економіки України. Це і є метою нашої роботи.

Виклад основного матеріалу. Державні фінанси - сфера грошових відносин, що виникла у зв'язку з розпо-

ділом і перерозподілом вартості валового внутрішнього продукту й частини національного багатства, пов'язана з формуванням фінансових ресурсів, підпорядкуванням держави й підприємств і використанням державних коштів на витрати з розширення виробництва, задоволення соціально-культурних потреб населення, оборони країни й державного управління [8].

Основною складовою державних фінансів є бюджетна політика. Бюджетна політика - діяльність органів державної законодавчої та виконавчої влади з питань мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів з метою забезпечення поступального розвитку країни, регулювання економіки та розв'язання соціальних потреб. Часовий аспект складається з бюджетної стратегії, розрахованої на перспективу, і бюджетної тактики, орієнтованої на проведення заходів у конкретному фінансовому періоді; при цьому сукупність бюджетних заходів тактичного характеру повинна укладатися в рамки прийнятої бюджетної стратегії й у жодному разі не суперечити їй, щоб уникнути негативних наслідків як у бюджетній сфері, так і в цілому в економіці [9].

У свою чергу, реалізація державою бюджетної політики передбачає витрати, що виникають у зв'язку з виконанням її державних функцій і соціальних зобов'язань перед населенням. Значення витрат особливо зростає в кризовий період, коли підтримка стабільного економічного курсу по суті повністю лягає на плечі держави, викликаючи, як правило, бюджетний дефіцит. Як показує практика, не завжди бюджетний дефіцит в абсолюті небажане для держави явище. У певних умовах він служить одним з інструментів стимулювання економіки та її поживлення. Дефіцит державного бюджету обумовлює появу поняття державного боргу як одного з інструментів формування фінансових ресурсів держави.

Завдання держави, наділеної видатковими повноваженнями, і полягає в здійсненні перерозподілу суспільних доходів між різними галузями економіки та категоріями громадян шляхом надання бюджетних коштів. Разом із тим, у ході цього процесу у зв'язку з дією різних чинників (економічних, політичних, природних та

інших) часто виникає ситуація, коли видатки бюджету починають перевищувати бюджетні доходи як податкові, так і неподаткові, утворюючи бюджетний дефіцит.

Бюджетний дефіцит - це фінансове явище, із яким у ті чи інші періоди своєї історії неминуче стикалися всі держави світу. Бюджетний дефіцит, як уже зазначалося раніше, не можна однозначно відносити до розряду надзвичайних або катастрофічних подій, оскільки різними можуть бути якість і природа дефіциту, а також ті процеси в економіці, які його викликають. Наприклад, дефіцит може бути пов'язаний з необхідністю здійснення великих державних вкладень у розвиток економіки, і тоді він не є відображенням кризового перебігу громадських процесів, а швидше - наслідком прагнення держави забезпечити прогресивні зрушення в структурі суспільного відтворення.

Теоретичне обґрунтування сутності бюджетного дефіциту дає кейнсіанська теорія нестабільності, яка передбачає необхідність проведення активної державної економічної політики. З точки зору кейнсіанства, недостатність валових витрат спричиняє збільшення безробіття, надмірність же валових витрат породжує інфляцію. Таким чином, уряду необхідно балансувати й зменшувати сукупні витрати в економіці, коли вони занадто великі або, навпаки, збільшувати ці витрати, коли вони занадто низькі. І тут ключовим моментом є вибір джерела фінансування бюджетного дефіциту, як правило, це або грошове (емісійне) або боргове фінансування.

Трансформація поглядів учених-економістів різних наукових шкіл стосовно проблем формування та обслуговування державного боргу була зумовлена як загальною економічною концепцією, так і конкретними історичними умовами.

Англійська класична політекономія негативно оцінювала державні позики. Засновниками теорії державного кредиту були провідні представники класичної економічної теорії А. Сміт і Д. Рікардо. А. Сміт, досліджуючи державні фінанси та проблеми формування державного боргу, зазначав, що нарощення величезних боргів, які зараз і в кінцевому рахунку розорять усі великі нації Європи, майже повсюди відбувається однаково. Нації, як і приватні особи, починали просто позичати, так би мовити, під свій особистий кредит, не закладаючи ніякого спеціального фонду в забезпечення сплати боргу, а коли цей спосіб більше не діяв, вони перейшли до позик під забезпечення чи під заставу спеціальних фондів. Так А. Сміт окреслив розвиток боргових відносин. Особливо дослідник наголошував на недопустимості державного втручання в економічне функціонування держави, вважаючи, що необхідність державного регулювання виникає лише тоді, коли має місце реальна загроза добробуту суспільства. Поряд із цим надавав перевагу такому виду державного регулювання, як випуск банкнот [10].

Головною функцією держави А. Сміт уважав створення та утримання необхідних суспільних установ, що не може бути забезпечене окремими особами чи невеликими групами (бізнесом), тому що прибуток від них не зможе ніколи компенсувати витрати окремій особі чи невеликій групі, хоча зможе, часто із надлишком, компенсувати їх суспільству.

У свою чергу, Д. Рікардо стверджував, що немає відмінності між фінансуванням приросту державних витрат через підвищення податків і через продаж державних облігацій. Причина підвищення податків, на його думку, полягала в тому, що урядові облігації є податковими зобов'язаннями, які, відповідно, дорівнюють поточним податковим платежам. Д. Рікардо уважав, що

державний борг призводить до відпливу капіталу, а дефіцитне фінансування скорочує приватні заощадження, тягар боргу полягає не стільки в щорічній виплаті процентів, скільки в розтраті ресурсів. Він розглядав державні позики як антиципацію податків, тобто сума державного боргу дорівнює сумі майбутніх податків. Концепція, що фінансування державних витратів за рахунок боргу рівнозначна їх фінансуванню за рахунок податків, відома як "теорема еквівалентності Рікардо". Оцінка державних позик Д. Рікардо була негативною. Характеризуючи державний борг, він писав, що борг - це "таке велике зло, що майже ніяка жертва не буде дуже великою, якщо вона звільнить нас від нього" [11].

Передусім А. Сміт та Д. Рікардо дійшли висновку, що держава має виконувати лише політичні функції, по своїй суті не пов'язані з виробництвом та обміном. Фінансування останніх призводить до непродуктивної витрати частини створеного продукту та до скорочення можливих накопичень. Податки, які вводяться для фінансування державних витрат на покриття боргів, є "необхідним злом". Отже, суспільство не може обійтись без держави, а держава - без податків. І це "зло" необхідно зводити до мінімуму, для чого необхідно скорочувати державні витрати. Уряд має бути "дешевим", тобто він повинен обходитися скромними сумами для виконання покладених на нього функцій. Державні витрати й доходи повинні щорічно балансуватися. При цьому держава має жити "на свій кошт", обходитись без боргів. Державний борг розглядається ними як тягар, покладений на майбутні покоління. Він зменшує можливість майбутнього накопичення, гальмує розвиток ринкової економіки, тобто виробництва й обміну.

Марксистська теорія державного боргу (державного кредиту) тлумачить державний кредит як одну з форм руху позикового капіталу, підкреслюючи його невиробничий характер. Карл Маркс зазначав, що процент, який одержує державний кредитор по облігаціях, ще більшою мірою, ніж процент по приватних позиках "не має на собі ніяких слідів свого походження". Державна облігація дає право її власнику одержати частину державних витрат [12]. Таким чином, К. Маркс демонструє, що облігації державних позик є найгіршою формою фіктивного капіталу й збільшення державного боргу свідчить про знищення реального капіталу, а кошти для виплати процентів держава збирає з робітничого класу через податки. На думку К. Маркса, залучений державою капітал витрачається на невиробничі цілі: "...капітал спожитий, втрачений державою. Він більше не існує. Сума ніколи взагалі не призначалась для того, щоб її витратити, вкласти як капітал, а між тим тільки застосування її в якості капіталу могло б перетворити її в самозростаючу вартість" [Там само]. К. Маркс не брав до уваги можливості уряду інвестувати ці кошти у виробництво та розвиток невиробничої сфери. Проте на сучасному етапі держава є одним із найпотужніших інвесторів. Сьогодні, наприклад, витрати держави, пов'язані з економічним розвитком та інвестиціями, становлять в ряді країн понад 40 % усіх державних витрат.

Наступним дослідником, який змінив уявлення суспільства про державний борг і державний кредит, став Дж. М. Кейнс. У своїй найвідомішій роботі "Загальна теорія зайнятості процента і грошей" [13] Дж. Кейнс зазначає, що непродуктивні витрати, які фінансуються за допомогою позик, можуть стимулювати попит, що знижується в період кризи. У багатьох випадках вигідно користуватись терміном "витрати, які фінансуються за допомогою позик", маючи на увазі при цьому урядові інвестиції, що фінансуються за допомогою запозичень у фізичних осіб, а також усі інші поточні урядові

витрати, які фінансуються таким чином. Останнє потрібно було б розглядати, зауважує Дж. Кейнс, як негативні заощадження [Там само]. Із цієї короткої тези численні послідовники Дж. Кейнса розвивають теорію дефіцитного фінансування.

Також важливе значення мають праці науковців, присвячені питанням зовнішніх запозичень. Насамперед, це наукові дослідження 70-х років ХХ ст.: М. Буше, Дж. Ітона, П. Кенена, П. Кругмана, М. Обстфельда, Дж. Сакса, Дж. Сороса, Дж. Вільямсона та інших. Проблеми зовнішнього боргу також розглядаються експертами МВФ.

Деякі дослідження носять прикладний характер, оскільки дають рекомендації з конкретних напрямів економічної політики для міжнародних фінансових організацій, урядів держав-боржників та держав-позикодавців, комерційних банків та інших приватних кредиторів. У деяких роботах пропонуються економетричні моделі, що дозволяють провести більш точний аналіз ситуації й зробити прогноз на майбутнє.

Зокрема, у фундаментальній роботі "Політична економія міжнародної заборгованості. Що, хто, скільки і чому" французький економіст М. Буше проаналізував п'ять основних моделей урегулювання зовнішньої заборгованості, що використовувалися у світовій практиці до кінця 1980-х рр. [14]:

1) модель із переважанням монетаристського підходу, яка передбачає проведення ринкової політики для поліпшення платоспроможності країни-боржника;

2) структурну модель, яка передбачає, що недорозвиненість економіки відбувається через нестачу капіталу, а іноземні кредити усувають його, причому стан заборгованості в такій моделі має перехідний характер, а зовнішні позики дозволяють прискорити темпи розвитку;

3) модель залежності боргу й розвитку, при якій міжнародні потоки капіталу використовуються як інструмент наднаціональних сил світової капіталістичної системи для підпорядкування країн, що розвиваються;

4) модель теорії залежності, згідно з якою фінансові відносини не можуть бути нейтральні й передбачається, що фінансові відносини створюють залежні місцеві структури в країнах, що розвиваються;

5) прагматичну (банківську) модель, яка виходить із того, що зовнішня заборгованість є результатом дій кредиторів на основі аналізу ризиків (економічних, фінансових і політичних) надання позикових коштів.

Наведені моделі демонструють два основні підходи до державної заборгованості. Перший підхід (традиційна, функціональна й банківська моделі) розглядає борг як природний елемент економічного зростання і як стимул для досягнення довгострокових цілей розвитку. Другий підхід (неомарксистська модель і модель залежності) виходить із того, що борг викликає спотворення в стратегії розвитку. Незважаючи на відмінності аналітичних висновків усіх цих напрямів, загальним для них є те, що вони розглядають зовнішній борг як окремий, найбільш важливий фактор в управлінні розвитком країн-боржників.

Існує теорія й економетрична модель для аналізу безпеки запозичень бідними країнами на міжнародних фінансових ринках, розроблена М. Герсовіцем і Дж. Ітоном. Ними було проведено аналіз на базі даних 45 держав [Там само]. Вони виділили такі фактори попиту на фінансові ресурси: зміна експорту; ставлення імпорту до ВВП; темпи зростання ВВП; повний реальний ВВП; чисельність населення; реальне відношення боргу до суспільних витрат. Автори розраховали, що зниження доходів від експорту збільшує попит на зовнішні

запозичення, проте міжнародні резерви можуть використовуватися як заміна запозичень. На думку авторів, втрати від неплатежів по боргу повинні порівнюватися з можливими економічними санкціями міжнародного співтовариства. Якщо ці санкції можуть прийняти форму ембарго на надання нових кредитів, це може стати серйозним засобом "заклякування" позичальників і представляти для них більшу небезпеку, ніж зниження експорту.

Дж. Сакс [15] і Д. Коен розглянули проблеми наслідків неплатоспроможності держави. За їхньою теорією, ризик неплатежу стимулює країни-позичальники проводити політику, спрямовану на збільшення кредитоспроможності. Вони назвали деякі заходи, що сприяють зниженню ризику неплатежу, у тому числі реструктуризацію боргу за участі МВФ, зокрема, реструктуризацію боргу шляхом заміни короткострокових запозичень довгостроковими.

Група економістів (П. Кругман, М. Обстфельд та інші) проаналізувала позитивні та негативні сторони скорочення боргу шляхом викупу його самим боржником за ринковими цінами. Автори дійшли висновку, що це призведе до переплати боргу, оскільки скорочення його формального обсягу може бути меншим, аніж підвищення в результаті цього його ринкової вартості. Крім того, при викупі боргу порушується принцип переважного права окремих кредиторів на отримання вільних коштів боржника, які той витрачає на викуп боргу. Таким чином, робиться висновок, що такий спосіб зменшення боргового тягаря може бути ефективним, якщо це відбувається за погодженням із кредиторами на викуп боргу за зниженою ціною боржником. У такому разі рівень викупу боргу не має жодних наслідків, оскільки втрати від неотримання повної суми боргу будуть компенсуватися збільшенням майбутніх виплат власникам цих зобов'язань. Якщо ж очікувана віддача від інвестицій вища, ніж від викупу боргу, перевага повинна бути віддана інвестиціям. Те саме відбувається, якщо боржник використовує для викупу боргу не свої кошти, а ресурси третьої сторони. У цьому разі його виграш буде меншим від суми, наданої боржникові "стороннім спонсором", а різницю отримують кредитори [16].

На думку П. Кругмана і М. Обстфельда, країна-боржник мала б більшу вигоду, витративши отримані в дар кошти не на викуп своїх боргових зобов'язань, а на збільшення, наприклад, імпорту споживчих товарів [Там само].

Відомий американський фінансист Дж. Сорос сформулював теорію взаємовідносин кредиторів та боржників і назвав її теорією рефлексивності. На підставі аналізу історії зовнішніх заборгованостей Сорос зробив висновок, що між кредиторами та країнами-боржниками існує безліч рефлексивних взаємозв'язків. З одного боку, кредитори використовують коефіцієнти покриття заборгованостей для оцінки кредитоспроможності країн-позичальників; з іншого - і експорт, і ВНП у багатьох аспектах залежать від обсягу міжнародних позик [14]. Найважливішим моментом цієї теорії є той факт, що коефіцієнт покриття вимірює лише здатність, а не готовність країн-боржників виплачувати позики, яка не завжди враховується ринковими теоріями регулювання зовнішнього боргу. Ця готовність виражається не виплатами за борговими зобов'язаннями, а нетто-об'ємом, що переводиться в рахунок боргу коштів, який може бути визначений як різниця між коштами, які сплачуються в рахунок обслуговування позик, та обсягами знову взятих кредитів.

Урегулювання міжнародних боргових проблем ба-

гато в чому залежить від політичних рішень, які часто приносять більший ефект, аніж рішення, які спираються на суто економічні міркування. У той же час у політичних рішеннях в більшості випадків велика економічна складова. Найважливішими аспектами цієї проблеми є:

- використання політичних чинників для полегшення боргового тягаря;
- забезпечення економічної безпеки країн-позичальників;
- вплив заборгованості на соціально-політичну ситуацію в країні;
- використання країнами-кредиторами фінансових ресурсів для досягнення своїх геополітичних інтересів [17].

Українські науковці визначають державний борг як загальну суму заборгованості держави, яка складається з усіх її непогашених боргових зобов'язань, включаючи ті зобов'язання, які набувають чинності внаслідок наданих гарантій за кредитами або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства. У широкому розумінні державний борг може включати заборгованість держави за поточними зобов'язаннями (наприклад, несвоєчасна виплата заробітної плати в бюджетній сфері) або специфічні види боргів (заборгованість за знеціненими вкладками громадян в установах Ощадного банку колишнього СРСР, яку Україна визнала державним боргом) [9].

Відповідно до сучасної валютної теорії, державний борг розглядається як великий приватний капітал, а процентні платежі по боргу - як приватний дохід. Державний борг є вираженням накопиченого в попередні роки бюджетного дефіциту, який додав фінансові активи в приватний сектор, забезпечуючи попит на товари та послуги. Прихильники цієї теорії, оцінюючи сучасну фінансову та економічну ситуацію в Україні, стверджують, що масштаб проблеми набагато менш серйозний, ніж видається на перший погляд. У багатьох розвинених країнах, аргументують вони свою позицію, державний борг порівняний із розмірами економіки. І якщо стандартне рішення для скорочення боргу через профіцит бюджету не є можливим через розмір боргу й згубні наслідки заходів жорсткої економії, то борг може бути усунений шляхом інституційних змін [18].

Аналіз наукових підходів до формування державного боргу дав змогу зробити висновок, що сучасна теорія державного боргу характеризується як комплекс різноманітних теоретичних поглядів щодо проблем дефіцитного фінансування державних витрат. Розвивається системний підхід до аналізу державного боргу, що ґрунтується на визнанні як його позитивного впливу на розвиток економіки, так і негативних факторів, що пов'язані зі зростанням заборгованості уряду.

Глибинний аналіз формування державного боргу ґрунтується на виокремленні причинно-наслідкових зв'язків, які виникають у процесі державних запозичень і мають об'єктивний характер. За своєю природою державний борг є сукупністю економічних відносин, які виявляються у вигляді кредитних відносин, що виникають між державою, з одного боку, юридичними й фізичними особами - з іншого, при яких держава виступає в ролі позичальника.

Різноманітні теоретичні підходи до формування державного боргу та сучасних реалій практики потребують подальшого систематизованого вивчення, а також розробки на основі наукового обґрунтування концептуальних засад державної боргової політики. Проблемність системи формування державного боргу, що склалася в Україні сьогодні справляє досить вагомий

вплив на темпи виходу з нинішньої фінансово-економічної кризи. Поряд із проблемами мобілізації фінансових ресурсів на обслуговування державного боргу сьогодні в Україні гостро постає проблема зростання бюджетних витрат на обслуговування зовнішнього боргу внаслідок знецінення національної валюти. Девальвація збільшує частку доходів держави, виплачувану іноземцям у вигляді основної суми й процентів за державним боргом.

Разом із тим, залучаючи шляхом збільшення заборгованості додаткові фінансові ресурси, держава отримує нові можливості для економічного зростання та подолання свого відставання від більш розвинених країн. Вибір суспільства в особі держави тільки тоді раціональний, коли державні запозичення допомагають підвищити загальну економічну ефективність, сприяти більш справедливому розподілу прибутків, досягти найкращих результатів для різних верств суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан економіки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247169548.
2. Богдан Т. П. Державний борг України: особливості формування та управління в сучасних умовах / Т. П. Богдан // Фінанси України. - 2013. - № 1. - С. 32-46.
3. Бондарук Т. Г. Державний борг України: Механізм управління та обслуговування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Т. Г. Бондарук ; Наук.-дослід. фінанс. ін-т при М-ві фінансів України. - К., 2001. - 19 с.
4. Василик О. Д. Управління державним боргом і його обслуговування [Електронний ресурс] / О. Д. Василик. - Режим доступу : <http://library.if.ua/book/35/2406.html>.
5. Вахненко Т. П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т. П. Вахненко // Фінанси України. - 2009. - № 6. - С. 14-28.
6. Карлін М. І. Бюджетна система України / М. І. Карлін. - К. : Знання, 2008. - 432 с.
7. Опарін В. М. Бюджетна система [Електронний ресурс] / В. М. Опарін. - Режим доступу : <http://javalibre.com.ua/java-book/book/2908504>.
8. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
9. Фінанси. Бюджет. Податки. Національна та міжнародна термінологія / [за ред. Т. І. Єфименко]. - К, 2010. - С. 51-406.
10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. - М. : Изд-во социально-экономической лит-ры, 1962. - 684 с.
11. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения // Рикардо Д. Сочинения : в 5-ти тт. / Д. Рикардо. - М. : Госполитиздат, 1941. - Т. 1. - С. 34.
12. Маркс К. Капитал // Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. - М., 1961. - Т. 9, 23-25. - Ч. I, II.
13. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. - М. : Прогресс, 1978. - С. 195.
14. Управление государственным долгом [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.wofan.org/upravlenie-gosudarstvennim.html>.
15. Sachs J. D. The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time / Jeffrey D. Sachs. - London : Penguin Press, 2005. - 416 p.
16. Krugman P. R. International Economics: Theory and Policy / P. R. Krugman, M. Obstfeld. - Prentice Hall, 2008. - 712 p.
17. Развитие теории государственного долга и практики государственных заимствований [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.wofan.org/uregulirovanie.html>.
18. Государственный долг [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ereport.ru/articles/mirecon/debt.htm>.

Верещака Иван,
аспірант Академії фінансового управління, г. Київ

ФОРМИРОВАНИЕ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ СФЕРЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ

В статье исследуются вопросы формирования и сущности государственного долга. Определяется место государственного долга в системе государственных финансов, а также концептуальные основы формирования государственного долга в условиях кризисного состояния экономики. На основе анализа теоретических подходов научных школ к реализации государственной долговой политики автор делает вывод, что современная теория государственного долга характеризуется как компромисс различных теоретических взглядов на проблемы дефицитного финансирования государственных расходов. Развивается системный подход к анализу государственного долга, основанный на признании как его положительного влияния на развитие экономики, так и негативных факторов, связанных с ростом задолженности правительства.

Ключевые слова: государственные финансы; бюджетная политика; бюджетный дефицит; государственный долг; государственная долговая политика.

Vereshchaka Ivan,
postgraduate student of Academy of financial management, Kyiv

THE FORMATION AND ECONOMIC ESSENCE OF THE PUBLIC DEBT AS A COMPONENT OF THE PUBLIC FINANCE

This paper investigates the formation and nature of the public debt. The place of public debt in the system of public finance, as well as the conceptual basis for the formation of public debt in the conditions of the economic crisis.

Carried out an analysis of theoretical approaches to the implementation of scientific schools of public debt policy. This led to the conclusion that the modern theory of public debt is characterized as a compromise of different theoretical views on deficit financing of public expenditure. Developing a systematic approach to the analysis of public debt, based on the recognition of his positive influence on the development of the economy, both positive and negative factors associated with the growth of government debt.

Depth analysis of the formation of public debt is based on the separation of cause-and-effect relationships that occur in the process of government borrowing and have an objective character. The article concludes that, by its nature, the national debt is a set of economic relations, which are manifested in the form of credit relations that arise between the state, on the one hand, corporations and individuals - on the other, in which the state acts as a borrower.

Drawing by increasing debt additional financial resources, the government receives new opportunities for economic growth and of the catch from the developed countries. Societal choices in the face of the state only rational when government borrowing to help improve the overall efficiency, contribute to a more equitable distribution of income, achieve better results for the different sectors of society.

Keywords: public finance; fiscal policy; fiscal deficits; public debt; public debt policy.

REFERENCES

1. The economy of Ukraine, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247169548 (ukr).
2. Bohdan T. P. (2013), *Finansy Ukrainy*, № 1, p. 32-46 (ukr).
3. Bondaruk T. H. (2001), *National debt of Ukraine: mechanism of managing and servise*, Abstract of thesis for the degree of candidate of economic sciences in specialty 08.04.01 - finances money circulation and credit, Kyiv, 19 p. (ukr).
4. Vasylyk O. D. Management of public debt and its servicing, available at: <http://library.if.ua/book/35/2406.html> (ukr).
5. Vakhnenko T. P. (2009), *Finansy Ukrainy*, № 6, p. 14-28 (ukr).
6. Karlin M. I. (2008), *The budget system of Ukraine*, Znannya Publ, Kyiv, 432 p. (ukr).
7. Oparin V. M. The budget system, available at: <http://javalibre.com.ua/java-book/book/2908504> (ukr).
8. Public debt in Wikipedia, available at: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (ukr).
9. Yefymenko T. I., editor (2010), *Finance. Budget. Taxes. National and international terminology*, Kyiv, pp. 51-406 (ukr).
10. Smyth A. (1962), *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (translate), Publisher socio-economic literature, Moscow, 684 p. (rus).
11. Ricardo D. (1941), *On the Principles of Political Economy and Taxation*, Hospolytyzdat, Moscow, p. 34 (rus).
12. Marx Karl (1961), *Capital*, in: *Works, Second Edition*, Vol. 9, 23, 24, 25. (Part I, II), Moscow (rus).
13. Keynes, John Maynard (1978), *The General Theory of Employment, Interest and Money* (translate), Moscow, p. 195 (rus).
14. Public Debt Management, available at: <http://www.wofan.org/upravlenie-gosudarstvennim.html> (rus).
15. Sachs, Jeffrey David (2005), *The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time*, Penguin Press, London, 397 p. (engl).
16. Krugman P. R., Obstfeld M. (2008), *International Economics: Theory and Policy*, 8 edition, Prentice Hall, 416 p. (engl).
17. Development of the theory of government debt and government borrowing practices, available at: <http://www.wofan.org/uregulirovanie.html> (rus).
18. Public debt, available at: <http://www.ereport.ru/articles/mirecon/debt.htm> (rus).

© Верещака Іван
Надійшла до редакції 25.08.2014

№ 5 (131) вересень-жовтень 2014 р.